

TIL TIZIMINI ANTROPOSENTIK NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH

Fayziyeva Nigora Axmadjonovna

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan

Davlat Chet tillari Instituti Magistranti

nancysmart@mail.ru

Erkulova FeruzaMelikuziyevna

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan

Davlat Chet tillari Instituti PhDsi, Professor o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda til tizimini antroposentik nuqtai nazardan o'rganish masalasi ko'rib chiqiladi. Antroposentizm, insonni markaziy figura sifatida qabul qiluvchi falsafiy va ilmiy yondashuv bo'lib, til tizimining rivojlanishi va uning ijtimoiy kontekstdagi rolini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda tilning inson hayoti, madaniyati va psixologiyasi bilan bog'liqligi, shuningdek, tilning ijtimoiy munosabatlardagi o'rni o'rganiladi.

Kalit so'zlar: til, antroposentik, fonetika, morfologiya, metodologiya

Kirish

Til — insoniyatning eng muhim kommunikativ vositasi bo'lib, u nafaqat fikrlarni ifodalash, balki madaniyat, tarix va shaxsiy tajribalarni ham aks ettiradi. Antroposentik nuqtai nazar esa insonni markaziy figura sifatida qabul qilib, til tizimini insoniyatning rivojlanishi va uning atrof-muhit bilan o'zaro aloqasi nuqtai nazaridan tahlil qilishni taqozo etadi. Ushbu tezisda til tizimini antroposentik nuqtai nazardan o'rganishning ahamiyati, metodologiyasi va natijalari ko'rib chiqiladi.

Antroposentik nuqtai nazarning asoslari

Antroposentizm — bu insonni tabiat va koinotning markazida ko'radigan falsafiy qarashdir. Bu nuqtai nazar tilni faqatgina muloqot vositasi sifatida emas, balki insonning ichki dunyosi, hissiyotlari va tajribalari bilan bog'liq ijtimoiy fenomen sifatida o'rganishga imkon beradi. Tilning rivojlanishi va o'zgarishi insoniyat tarixidagi ijtimoiy, madaniy va psixologik jarayonlar bilan chambarchas bog'liq.

Til tizimining strukturasini antroposentik nuqtai nazardan tahlil qilish

Til tizimi — bu fonetika, morfologiya, sintaksis va leksikadan iborat murakkab tuzilma. Antroposentik nuqtai nazar til tizimining har bir qismiga insonning ijtimoiy va psixologik holatlari orqali yondashadi:

- **Fonetika:** Insonning tovushlarni qabul qilish va ishlab chiqarish qobiliyati tilning fonetik strukturasini shakllantiradi. Bu jarayon insonlarning fiziologik xususiyatlariga bog'liq.
- **Morfologiya:** So'zlarning tuzilishi va ularning ma'nolari inson fikrlarining murakkabligini aks ettiradi. Morfologik o'zgarishlar madaniy va ijtimoiy kontekstga bog'liq ravishda yuz beradi.
- **Sintaksis:** Gap tuzilishi va uning mantiqiy tartibi inson fikr yuritish jarayonini ko'rsatadi. Sintaktik strukturadagi o'zgarishlar esa ijtimoiy dinamikalar bilan bog'liq.
- **Leksika:** So'zlar va ularning ma'nolari insoniyat tajribasini ifodalaydi. Leksik o'zgarishlar madaniyat va tarixiy jarayonlarning aksidir.

Antroposentik yondashuvning metodologiyasi

Til tizimini antroposentik nuqtai nazardan o'rganish uchun quyidagi metodologiyalar qo'llanilishi mumkin:

- **Tarixiy-tahliliy metod:** Tilning tarixi va uning rivojlanish jarayonlarini o'rganish orqali antroposentik yondashuvni amalga oshirish.
- **Sotsiolingvistik tadqiqotlar:** Til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tahlil qilish, tilning ijtimoiy kontekstdagi rolini aniqlash.

- Psikolinguistik tadqiqotlar: Insonning tilni qanday qabul qilishi, ishlatishi va tushunishi jarayonlarini o'rganish.

Natijalar va xulosa

Til tizimini antroposentik nuqtai nazardan o'rganish nafaqat tilshunoslik sohasida yangi bilimlarni keltirib chiqaradi, balki insoniyatning ijtimoiy, madaniy va psixologik rivojlanishini ham chuqurroq tushunishga yordam beradi. Bu yondashuv tilni faqatgina kommunikatsiya vositasi sifatida emas, balki insoniyatning o'ziga xos madaniyati va tarixini aks ettiruvchi murakkab fenomen sifatida ko'rishga imkon yaratadi.

Adabiyotlar ro'yxati

Gergen, K. J. (1994). *Realities and Relationships: Soundings in Social Construction*. Harvard University Press.

Haraway, D. (1991). *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. Routledge

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.

Duranti, A. (1997). *Linguistic Anthropology*. Cambridge University Press.

Silverstein, M. (1976). "Shifters, Linguistic Categories, and Cultural Description." In *Meaning in Anthropology*, edited by Keith H. Basso and Henry A. Selby, 11-55. University of New Mexico Press.